

Що там у Національній Академії наук України?

Фундаментальні наукові дослідження у більшості країн світі стовідсотково фінансує саме держава. Бо хоча результати таких досліджень можуть не мати миттєвого ефекту, але мають шанс зіграти ключову роль у розвитку науки у майбутньому.

Проте, навіть найбагатші країни світу не можуть собі дозволити занадто багато витратити на такі дослідження. Наприклад, в Сполучених Штатах Америки лєвова частка досліджень – 80% – прикладні, і лише 20% - фундаментальні.[i]

Зовсім інша картина спостерігається в Національній Академії наук України (НАНУ). Попри незначні, у порівнянні з іншими країнами, бюджети наукових установ, в НАНУ більшість вчених зайняті роботою, в основному, саме над фундаментальними дослідженнями.

Наприклад, у 2015-му році лише 28 із 100 досліджень Академії, які фінансувалися державою – мали прикладний характер[ii].

Прикладних досліджень мало навіть у тих галузях наук, які мають найбільший потенціал з точки зору практичного застосування: у галузі матеріалознавства – 33%, інформатики – 30%, хімії – 29%, енергетики – 30%, механіки – 33%.

Подібне співвідношення фундаментальних та прикладних досліджень – не випадковість, а усвідомлений крок Президії НАНУ, яка планує та контролює виконання тематики наукових досліджень в усіх своїх установах для «досягнення важливих наукових результатів і сприяння їх практичному застосуванню».

Подібний підхід щодо визначення пріоритетності напрямків досліджень демонструє низьку ефективність з економічної точки зору. Наприклад, у 2016 і 2017-му роках Національна Академія наук України отримала із держбюджету 4 млрд. 774 млн. грн. За цей час 191 установа НАНУ передала у серійне виробництво всього 165 розробок.

Тобто, щоб отримати одну розробку і впровадити її у серійне виробництво, держава вклала в НАНУ понад один мільйон доларів: 4 млрд. 774 млн. грн. : 165 розробок = 28 мільйонів 933 тисячі 333 гривні 33 копійки. Проте, для того аби зробити висновки щодо ефективності роботи державних

Цей проект фінансується
Європейським Союзом

Цей проект реалізовується
Фондом Інновацій та Розвитку

установ, самої інформації про кількість розробок не достатньо, важливим є економічний аспект, адже значний прибуток науковці Академії можуть отримати, виконуючи замовлення приватних компаній.

Однак, і з фінансової точки зору, результативність закладів НАНУ теж викликає значні сумніви. Так, у фінансових звітах лівової частки установ гуманітарного профілю протягом багатьох років фігурує 100% доходів із державного бюджету. Не набагато краща ситуація спостерігається і в закладах, які займаються дослідженнями в області точних наук. Так, Інститут біології клітини в 2016-му році заробив за надані послуги 274 тисячі гривень – це всього 5% від тієї суми, яку дала держава, Інститут механіки імені Тимошенка - 563 тисячі гривень (4% від суми держфінансування, яке було виділене на нього), а державна наукова установа «Центр інноваційних медичних технологій» - 54 949 гривень (0,09% від суми держфінансування).

При цьому виявилось, що часто науковці активно співпрацюють із бізнесом поза межами Академії наук. У реєстрах юридичних можна знайти цілу низку компаній, які створені спеціально для того, щоб «перехоплювати» замовлення приватних (і державних) структур, і виконувати їх силами вітчизняних науковців. Наприклад, у одного із найвідоміших установ НАНУ – Інституту електрозварювання імені Патона у 2011-му році з'явився двійник – Товариство із обмеженою відповідальністю «Дослідний завод зварювального устаткування Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона». Протягом свого існування приватна фірма 42 рази перемагала на тендерах, заробивши при цьому вже майже 4 мільйони гривень. [iii] Серед замовників послуг – і сам Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України.

Існування цієї проблеми визнала та надала свій коментар на платформі WikiInvestigation членкиня Національної Спілки журналістів України Любов Величко: «Так мережа двійників із дозволу самих же академіків забирає колосальні доходи в державних інститутах». [iv]

[i] Inc. «How-to Benefit from R&D.» – Режим доступу:

<https://www.inc.com/guides/growth/research-development-benefit.html>

[ii] Ціна держави. «Як там у науковців?» – Режим доступу:

<http://cost.ua/news/378-science-horiz> [iii] «Clarity Project» Товариство з обмеженою відповідальністю "Дослідний завод зварювального устаткування інституту електрозварювання ім. Є.О.Патона" – Режим доступу: <https://clarity-project.info/tenderer/37723728>

[iv] WikiInvestigation. «Корупція і лінь. Чому Академія наук не може заробити гроші на свої розробки» – Режим доступу:

https://wikiinvestigation.org/article/state_and_municipal_property/Lyubov%20Velichko/5d13b4ef2c419974a994c875

Цей проект фінансується
Європейським Союзом

Цей проект реалізовується
Фондом Інновацій та Розвитку